

Laurentius Boëtius den yngre.

Af Sognepræst **L. Vesten**, Sulsted.

Siden jeg her i Aarbøgerne for 1927 skrev min lille Opsats om Præsterne Boëtius i Vilstrup, har jeg faaet en Fornemmelse af, at der rundt om i Landet findes en ikke helt ringe Opmærksomhed for den Slags Undersøgelser. I hvert Fald har jeg modtaget et ret anseligt Antal Anmodninger om yderligere Oplysninger. Fælles for de allerfleste Henvendelser har været Opfordringer til at give Besked om den ældste af Magister Jørgen Boyes Sønner, Laurentius, der, som det synes, først træder frem i Dagens Lys 1613 som Sognepræst i Løgumkloster for efter 6 Aars Præstevirksomhed der at gaa i Graven.

Paa disse Spørgsmaal har jeg maattet svare, at jeg kun grumme lidt havde at meddele om ham, som kunde historisk bevises, men at han jo heller ikke synes at have særlig historisk Betydning ud over det at være Jørgen Boyes og Sara Meigers Søn.

Naar jeg alligevel af disse Forespørgsler har taget Anledning til at overveje, hvad man med nogen Rimelighed kan tillade sig at fremsætte om den yngre Lorents Boyes Livsforhold, har jeg taget min Tilflugt til hans Slægtsforhold i lidt videre Forstand, da disse formentlig vil kunne hjælpe os til i store Træk at angive Omridsene for hans Levnedsløb.

Hvad véd vi med Sikkerhed om Lorents Boye?

Vi véd, 1) at han var Jørgen Boyes ældste Søn; allerede det, at han havde samme Navn som Farfaderen, siger os det, og yderligere fortælles det af Hans Oldendorph, der var Præst i Haderslev samtidig med Jørgen Boye; Oldendorph kalder ham i sin Dagbog »primogenitus«. Vi ved, 2) at han 1583 var præsteviet, hvilket fremgaar af en gammel Bog, som Rhode har haft fat i, og hvori Lorents Boye maaske selv har skrevet en Notits, som Rhode ganske vist har misforstaaet. Vi ved, 3) at han døde som Præst i Løgumkloster 1619; det fortæller Rhode os, og det bekræftes af Kraftts husumske Kirke- og Skolehistorie. Vi ved, 4) at han var gift med en Præste-

datter Magdalene Selmer; Rhode siger, at hun var »fra Smalsted«. Vi ved, 5) at han havde en Søn Jørgen Boye, der var Præst i Hellevad og Egvad; det fortæller Rhode og Jensen.

Mere véd vi ikke.

Men Punkt 4, hans Ægteskab med Magdalene Selmer, aabner en Dør paa Klem for os. Og hvad jeg igennem denne Dørsprække har troet at kunne skimte af hans Levnedsløb, skal jeg paa de følgende Sider fremsætte og søge at gøre sandsynligt.

Vi vil forgæves søge Lorents Boye blandt dem, der fra Haderslev Skole er afgaaede til et eller andet Universitet. Det er hidtil ikke lykkedes at fastslaa hans Navn i nogen Universitetsmatrikel. Ikke desto mindre maa han have gennemgaaet en Skoleforberedelse og et derefter følgende Universitetsstudium, siden han opnaaede at blive Præst i den lutherske Kirke.

Sin Skoleuddannelse har han faaet i Bordesholm Gymnasium i Holsten. Universitetsuddannelsen har han modtaget i Rostock eller København.*)

Grunden hertil er den, at Lorents Boye straks efter Faderens Død er kommen bort fra Haderslev-egnen for at blive opdraget videre af Moderens Slægt. Heri maa ogsaa søges en Forklaring paa det Forhold, at han ikke kom til at følge efter sin Fader som Præst i Vilstrup; han var bleven fremmed for Haderslev-egnen og for Resten af sin Levetid knyttet til de gottorpske Landsdele.

Lad os se lidt paa Moderens Slægt; den er ret mærkelig og satte sine ret tydelige Spor i den Tids Rørelser; dette gælder saavel Sara Meigers Fader og hendes to Brødre Albert og Samuel som en anden Gren af samme Afstamning, hvortil f. Eks. Geografen og Korttegneren Johannes Meier hører.**)

Sara Meigers Fader Johannes Meiger eller Meier begyndte sin Præstegerning ved Katrinekir-

*) Jeg har her i min Afsidshed ikke kunnet faa Lejlighed til at gennemgaa Hofmeisters »Matrikel der Universität Rostocks«, og Københavns Universitetsmatrikel for den Tid findes ikke.

**) Jeg støtter denne Paastand om Slægtsforbindelse paa de Kendsgerninger, at begge Meierslægterne stammer fra Hamborg, og at Navnene Johannes, Albert og Samuel er fælles for dem.

ken i Hamborg; han sluttede sig tidligt til Luthers Reformation og var den første Præst i Hamborg, der giftede sig. Efter Anmodning fra Nordstrand blev han i Aaret 1525 sendt dertil for at prædike Reformationens Tanker, og han har faaet Hædersnavnet »Strandfrisernes Reformator«. Han var Præst ved Pelvorm Kirke til 1532, da en Vandflod, der anrettede en Del Ulykker, fik ham til at tage Bestemmelse om at vende tilbage til Hamborg. Saa langt kom han imidlertid ikke; da han naaede til Rendsborg med sin Familie, modtog han en indtrængende Opfordring til at modtage Stillingen som Sognepræst ved Mariekirken der i Byen og Provst i Rendsborg Amt; han blev i Rendsborg til sin Død 1561. Som et Vidnesbyrd om den Anseelse, han nød, maa vi betragte det, at Kong Christian den tredje i Aaret 1541 beordrede ham til at visitere og reformere de bestaaende Klosterstiftelser i Slesvig, Holsten og Stormarn overensstemmende med Kirkeordnansens Forskrifter. *)

Af Provst Meiers to Sønner var **Albert** den ældste; han blev født paa Pelvorm 1528 og blev ligesom den yngre Broder sendt til Københavns Universitet, hvilket var ret usædvanligt i de Tider, da Holstenere og Slesvigere saa at sige udelukkende drog til de nordtyske Universiteter, særlig til Rostock. Albert Meier var et matematisk Snille, og 1550 foreslog Kongen Universitetet at ansætte ham som Professor i Matematik; men Professorerne mente, han var lovlig ung, han var jo kun 22 Aar. I Aaret 1553 blev han Præst i Lindholm i Bøking Herred, og der døde han 1603. Hans matematiske og mekaniske Forsøg bevirkede, at hans Sognebørn nærmest betragtede ham som en Troldmand. Han var gift med en Datter af Frederik Johansen fra Lindholm, der under Ditmarskertøget i 1559 var Fyrsternes Overingeniør, og det er rimeligt, at Svigerson og Svigerfader sammen har drøftet og planlagt de Forholdsregler, der burde tages overfor Vanskelighederne ved at føre en Hær gennem det uvejsomme Ditmarsken.

Den yngste Søn **Samuel** blev født 1532, rimeligvis efter Ankomsten til Rendsborg. Efter fuldendte Studier i København var han i nogen Tid Prædikant

*) Inländ. Registrant, Rigsarkivet.

i Hollænderbyen paa Amager, men blev derefter Præst i Nortorf, der er Nabosogn mod Syd til hans hjemlige Rendsborg. Nortorf Kirke og Præstegaard ligger midtvejs mellem Rendsborg og Neumünster og er bleven historisk bekendt derved, at i Nortorf Kirke fandt den 28. og 29. April 1559 det Møde Sted, hvorved Kong Frederik den anden, Hertug Hans af Haderslev og Hertug Adolf af Holsten tog Beslutning om Toget mod Ditmaskerne.*) Mange Aar efter mindedes Hr. Samuel endnu, at Kongen ved den Lejlighed havde været hans Gæst i Nortorf Præstegaard, og ved Frederik den andens Død 1588 skrev han et Digt om den afdøde Herres »salige Afsked«. — Mest bekendt er Hr. Samuel vel bleven ved sin omfangsrige Bog med den mærkelige historiske Eksempelsamling, der har Titlen »Nucleus Historiarum«, og som han tilegnede Christian den fjerde.**) Hr. Samuel døde først 1612.

— Da Provst Jørgen Boye i Begyndelsen af Maj 1569 blev begravet i Haderslev, maa vi antage, at der mellem Enken og hendes to Brødre er bleven plejet Raad om, hvorledes hun skulde ordne Fremtiden bedst for sig og sine Børn. For den ældste af Drengene, Lorents, er Udfaldet bleven det, at han enten straks er rejst med Morbroderen hjem til Nortorf eller snart efter er bleven sendt derved og overgivet til Præstekonen Gundels moderlige Omsorg og den lærde Præsts Vejledning under det udvidede Skolearbejde, som nu skulde til at begynde.

Øst for Nortorf Kirke og Præstegaard strakte sig den Gang i nord-sydlig Retning en frodig Skovstrækning, bag hvilken de gamle Klosterbygninger i Bordesholm fjælede sig ved Bredden af en fiskerig Sø. Klosteret, der havde huset Augustiner Kor-

*) Omtrent 300 Aar efter Fyrstemødet vandt Nortorf igen et vist historisk Ry. Det var i Nortorf, at det store holstenske Folkemøde, der samlede omtrent 3000 Mennesker, blev afholdt den 14. September 1846 som Protest mod Christian den ottendes aabne Brev af 8. Juli samme Aar om Arvefølgen i det danske Monarki.

**) I »Hist. Tidsskr.« 3. VI. 503, Noten er denne Bog fejlagtig angivet som skrevet af Broderen Albert i Lindholm. Denne har derimod skrevet en Slags Rejsehaandbog, der udkom i mange Udgaver, hvilket viser, at den er bleven flittig brugt af de mange unge, der rejste til Ulandet for at uddanne sig.

herrer, var i Aaret 1566 bleven lukket af Hertug Hans i Haderslev og derefter omdannet til en Lærdomsskole i Lighed med Skolen i Haderslev, der i de samme Aar blev genskabt. Skolen i Bordesholm fik dog ikke saa lang en Levetid, som Søsterskolen i Haderslev har faaet. Efter en kort Blomstring kom den i et ynkeligt Forfald og lukkedes nøjagtig 100 Aar efter sin Opstaaen samtidig med, at Christian Albrecht Universitetet i Kiel blev aabnet.

Her i Bordesholm gamle Klosterkirke stod det berømte Brüggemannske Alter, der 1666 efter Skolens og Kirkens Lukning blev ført til Slesvig Domkirke og opstillet i Højkoret, hvor det endnu vidner om den ypperste Træskærerarkunstner i Norden, Hans Brüggemann fra Walsrode i Lüneburg, der døde som Almisselem i Husum.

Under disse Forhold maa vi forestille os, at Lorents Boyes Ungdomstid er henrunden, dels i Præstehjemmet i Nortorf, dels i Bordesholm Skole, til hvis første Aargange han altsaa maa have hørt, og det er som nævnt Grunden til, at man forgæves søger ham blandt Haderslev Skoles Elever. Da Tiden kom til Universitetsstudierne, sendte Hr. Samuel ham enten til Rostock eller maaske snarere til Københavns Universitet, hvor Nortorfpræsten selv havde tilbragt 9 Ungdomsaar.

Fra Nortorf Naboskab hentede Lorents Boye ogsaa sin Hustru. Rhodes Bemærkning om, at han var gift med Præstedatteren Magdalene Selmer »fra Smalsted«, er det vanskeligt at bringe i Overensstemmelse med Virkeligheden. Ganske vist findes der et Schmalstede i det nuværende Bordesholm Kirkesogn; men Bordesholm opstod først som selvstændig »Gemeinde« 1736 derved, at Dele af Nortorf og Brügge Sogne blev samlede om den gamle Klosterkirke, der havde staaet lukket siden 1665. Før 1736 hørte Schmalstede til Brügge, men der vides intet om, at Præstegaarden i Brügge nogen Sinde har ligget i Schmalstede, og der kendes heller ingen Præst af Navnet Selmer i Brügge.

Tæt nordøst for Brügge ved den smukke Bothkamp Sø, der har Afløb gennem den spæde Ejderbæk, ligger Kirkebyen Barkau, som vel officielt hedder Kirchbarkau. Her var Matthias Selmer

Præst i en Aarrække, indtil Forholdene efter Præstegaardens Brand blev mindre tilfredsstillende for ham, hvorfor han 1579 blev Præst i Westensee, Nabsogn til Nortorf, der ligger lige syd for Westensee. Matthias Selmer døde 1588. Magdalene Selmers Barndom og Ungdom er derfor henrunden i Barkau og Westensee; men vi kan jo gerne for Rhodes Skyld føje til: i Nærheden af Smalsted.

— Udenfor Lindholm og Risum Sogne i Bøking Herred laa den Gang Halligen »Osvalde«; Johannes Meier kalder den paa sine Kort Oserwaldt. Paa denne Hallig træffer vi i 1590'erne Lorents Boye som Præst; det er naturligvis Morbroderen Albert i Lindholm, der har faaet Søstersønnen anbragt der lige udenfor sine egne Sognegrænser. Navnet Osvalde*) betyder »Skoven ved Mundingen«, den laa nemlig lige i Lækaaens og Soholmaaens Delta, og Navnet siger os, at den i sin Tid har været opfyldt af de udstrakte Lindeskove, der har givet Lindholm, Risum og Klokris deres Navne, og hvoraf man endnu finder Rester ved Gravning i Egnens Moser. Navnet findes vist slet ikke mere bevaret, og Halligen selv er forlængst bleven landfast med det bagved liggende Bøking Herred; nu har Sognet længe haft Navnet Faaretoft.

Hvornaar Lorents Boye er kommen til Halligen i Vesterhavet, vides ikke sikkert. Men da Broderen Jørgen i Aaret 1583 blev indsat som Præst i Vilstrup, har Lorents aflagt et Besøg i Fædrehjemmet og er ved den Lejlighed betegnet med et »Hr.« foran sit Navn, hvilket angiver, at han paa det Tidspunkt var en præsteviet Mand. Denne Oplysning har vi fra Rhode, der beretter, at der fandtes en gammel Bog, som havde tilhørt Jørgen Boye den ældre, og i denne Bog var der skrevet, at i Aaret 1583 skænkede Hr. Laurentius Boëtius Bogen til sin Svoger Hr. Noa Simonis i Hoptrup, og at det skete i Vilstrup Kirke. Paa den Tid har Lorents Boye vel altsaa været Præst paa Osvalde.

*) »Os« betyder Mundingen af et smalt Vandløb og udtales omtrent som Os i Ordet Lampe os, Os fra en rygende Lysetande. Osby ved Haderslev, hed oprindelig Osby eller efter Udtalen Oesby, Byen ved Fjordens Munding. Oslo i Norge betyder Byen ved Loelvns Munding.

I Aaret 1596 nævnes imidlertid en anden Mand som Præst paa Halligen, nemlig den Riggel Sønniksen, der med hele sin Husstand druknede under Vandfloden i 1634.

Hvor er da Lorents Boye flyttet hen?

Jeg mener, at han allerede paa det Tidspunkt er flyttet til Løgumkloster, der ligesom Tønder Amt hørte til de gottorpske Besiddelser. En Støtte for denne Antagelse afgiver formentlig en Fortegnelse over Præster, der har underskrevet det af Hofpræst Jacob Fabricius udarbejdede Præsteløfte.^{*)} Og der er i Aaret 1596 sket et Præsteskitte i Løgumkloster; der nævnes blot ikke, hvem der kom i Stedet for den, som drog bort. Præst i Nørre Løgum og Løgumkloster, som den Gang var forenede, var den 73-aarige Lavge Troelsen, der i nogen Tid havde haft en Peter Fabricius til Kapellan; Hr. Peter blev imidlertid 1596 kaldet til Præst og senere Provst i Broager, hvor han i Tidens Løb blev en meget ilde anset Mand. Det kunde med Grund ventes, at en 73-aarig Præst ret snart maatte yde den menneskelige Natur sin Skyldighed ved at dø, og Lorents Boye kan derfor godt have anset det for et fordelagtigt Bytte at flytte fra sin lille Vesterhavsø til Stillingen som »Adjunctus et successor« (Kapellan og Efterfølger) hos Hr. Lavge. Havde han kunnet forudse, at den gamle Præst skulde blive 90 Aar, vilde han maaske have betænkt sig. Lavge Troelsen døde først 1613, hvorved Lorents Boye, der nok af Gavn længe havde været den virkelige Sognepræst, nu ogsaa blev det af Navn; han var det kun i 6 Aar; thi 1619 døde han.

Der er intet, som tyder paa, at Lorents Boye har været mere end et ganske almindeligt Menneske og en jævn Præstemand saadan, som de fleste var og er. Gennem en Datter af hans Søn Jørgen, der var Præst i Hellevad og Egvad, blev han Stamfader til en stor Kreds af Præster, Præstekoner og Skolemænd, der hver paa sit Sted har fyldt sin Plads.

— Da Lorents Boye forlod Hjemmet, beholdt Moderen de yngre Børn hos sig; der har været mindst tre foruden Lorents, en Pige og to Dreng. Datteren blev siden gift med Præsten Noje Simonsen

^{*)} Krafft: Husum Kirkehist.

i Hoptrup, og Sønnen Jørgen blev Præst i Vilstrup. Den yngste Søn hed Johannes efter Morfaderen i Rendsborg. Om denne Johannes Boëtius véd vi, at han i Aaret 1582 blev indskrevet som Student ved Universitetet i Wittenberg; efter endt Studium blev han — rimeligvis gennem sine to ansete Morbrødres Indflydelse hos Hertugen Adolf eller Filip — Diakon i Hamm paa Nordstrand. Hamm gik helt til Grunde ved Vandfloden 1634. Embedet som Diakon i Hamm havde Menigheden ingen Myndighed over; det blev besat af Landsherren sammen med Overhovedet for en enkelt indflydelsesrig Slægt der paa Stedet; men den, som Hertugen særlig ønskede valgt, kunde han vel ogsaa regne med at faa ansat.

Johannes Boye var kun Præst nogle ganske faa Aar; han døde 1588.
